

Maatschappij en welzijn

2de graad D/A-finaliteit
II-MaWe-da

BRUSSEL

D/2024/13.758/090

Versie januari 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen geven expliciet aan voor welke leerplandoelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de onderliggende graad, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrenge biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswerk, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Tenslotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

Formatieve evaluatie is geïntegreerd in het leerproces en gaat uit van een actieve betrokkenheid van leraar en leerling. Het zet leerlingen aan het denken over hun vorderingen en laat leraren toe om tijdens het leerproces effectieve feedback te geven. Door middel van formatieve evaluatie krijgen leraren een goed zicht op het leerproces van leerlingen zodat ze het verder gericht en waar nodig kunnen bijsturen. Het is bovendien een rijke bron voor leraren om te reflecteren over de eigen onderwijspraktijk en de eigen pedagogisch-didactische aanpak bij te sturen.

1.5 Opbouw van leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** geeft aan waarop het leerplan is gebaseerd en beschrijft de samenhang binnen de graad en met de onderliggende graad, en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de minimumdoelen van de basisvorming, de cesuurdoelen of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een '+' bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door 'K'.

De leerplandoelen zijn ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante minimumdoelen van de basisvorming, de cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties, afhankelijk van de finaliteit. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven, evenals de samenhang met de onderliggende graad.

'Duiding' bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een rubriek 'extra' bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar een of meer beroepskwalificaties.

2 Situering

2.1 Samenhang met de eerste graad

Het leerplan Maatschappij en welzijn bouwt verder op doelen uit de vakken Mens & samenleving, het Gemeenschappelijk funderend leerplan, Godsdienst en Natuurwetenschappen.

2.2 Samenhang in de tweede graad

2.2.1 Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit

Her leerplan Maatschappij en welzijn vertoont samenhang met

- het Gemeenschappelijk funderend leerplan;
- het leerplan Godsdienst;
- het leerplan Natuurwetenschappen;
- het leerplan Lichamelijke opvoeding.

Het leerplan Maatschappij en welzijn vertoont sterk inhoudelijke verwantschap met een groep van doelen over ontwikkelingspsychologie en anatomie en fysiologie in de studierichtingspecifieke leerplannen voor de studierichtingen Wellness en lifestyle en Sport.

2.2.2 Samenhang over de finaliteiten heen

Samenhang met de D-finaliteit

Het leerplan Maatschappij en welzijn vertoont sterk inhoudelijke verwantschap met een groep van doelen over ontwikkelingspsychologie in het leerplan Sociologie en psychologie in de studierichtingen Humane wetenschappen en Maatschappij en welzijnswetenschappen.

Samenhang met de A-finaliteit

Het leerplan Maatschappij en welzijn vertoont een sterke inhoudelijke verwantschap met het leerplan Zorg en welzijn.

2.3 Plaats in de lessentabel

Het leerplan is gebaseerd op cesuurdoelen en doelen die leiden naar volgende beroepskwalificatie(s): Verzorgende, Zorgkundige, Kinderbegeleider baby's en peuters, Kinderbegeleider schoolgaande kinderen.

Het leerplan is gericht op 17 graaduren en is bestemd voor de studierichting Maatschappij en welzijn.

Het geheel van de algemene en specifieke vorming in elke studierichting vind je terug op de [PRO-pagina](#) met alle vakken en leerplannen die gelden per studierichting.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept

Het leerplan Maatschappij en welzijn is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool.

We streven in dit leerplan naar een integratie van de vormingscomponenten: sociale, maatschappelijk én natuurwetenschappelijke en technische vorming.

In sociale en maatschappelijke vorming ligt de focus op hoe de mens als uniek en relationeel wezen (**uniciteit in verbondenheid**) zijn plaats zoekt in deze samenleving. Leerlingen leren zichzelf kennen als persoon en als knooppunt van relaties. Ze leren in hun persoonlijke ontwikkeling omgaan met het complexe samenspel tussen lichamelijke, emotionele, relationele en spirituele factoren. Met oog voor de **kwetsbaarheid** van zichzelf en de ander worden leerlingen uitgedaagd om minder ik-gericht en meer empathisch en **genereus** in relatie te treden met de ander.

Ze leren hun weg en plaats vinden in de complexe en veelzijdige samenleving. Maatschappelijke vorming zet leerlingen aan om zich open te stellen voor een diverse samenleving en een meer **gastvrije** en **rechtvaardige** wereld te creëren.

In natuurwetenschappelijke en technische vorming leren leerlingen om op een methodische wijze betrouwbare kennis over de mens (anatomie en fysiologie) en gezondheidsbevordering te verwerven. Technische vorming biedt leerlingen de kans om op een wetenschappelijke verantwoorde manier, met oog voor **duurzaamheid**, zorg te dragen voor de ander en zijn omgeving.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Als persoon in verbondenheid met anderen aan de diverse samenleving participeren

Samenleven en samenwerken in een wereld die wordt gekenmerkt door diversiteit biedt mogelijkheden. Het zelf behoren tot verschillende groepen daagt leerlingen op vele vlakken uit. De school is dan ook bij uitstek een oefenplaats voor het constructief samenwerken en samenleven met elkaar. Vanuit de wegwijzers generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol in relatie gaan, communiceren, samenwerken met anderen, ondersteunen en begeleiden met aandacht voor de identiteit, integriteit en kwetsbaarheid van zichzelf en de ander.

Oriënteren op het begeleiden en verzorgen van kinderen en gezonde volwassenen

Vanuit een holistische mensvisie maken leerlingen kennis met kinderen en gezonde volwassenen. In functie van zorg verlenen en begeleiden (derde graad) ontwikkelen leerlingen een wetenschappelijk-theoretische basis met betrekking tot gezondheidsbevordering, ontwikkelingspsychologie, (ped)agogiek en fysiologie en anatomie. Bij het ondersteunen van oriënterende activiteiten in het begeleiden, verzorgen van kinderen en volwassenen en bij het uitvoeren van opdrachten leren ze oog hebben voor de wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van kinderen en volwassenen.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit 6 onderdelen.

- Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding
- Gezondheidsbevordering
- Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen:
 - kinderen en adolescenten
 - volwassenen en ouderen
- Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn

- Anatomie en fysiologie

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Samenhang met de eerste graad

- Samenhang met het leerplan Mens & samenleving en het Gemeenschappelijk funderend leerplan: de leerlingen worden vanuit de context van de eigen leefwereld vertrouwd met begrippen en concepten met betrekking tot identiteit, diversiteit en de samenleving. Daarnaast ontwikkelen ze interactievaardigheden rekening houdend met de grenzen van anderen.
- Samenhang met het leerplan Natuurwetenschappen: in de eerste graad bestuderen de leerlingen het groeperen van cellen in weefsels, weefsels in organen en organen tot orgaanstelsels die een welbepaalde functie hebben. Ze verkennen stof- en energie-uitwisseling bij mens en dier waarbij ademhalingsstelsel, spijsverteringsstelsel, bloedvatenstelsel en transport in een organisme aan bod komen.

3.4.2 Samenhang in de tweede graad

- Gemeenschappelijk funderend leerplan: leerplandoel 31 in dit leerplan is overgenomen uit het Gemeenschappelijk funderend leerplan en aangepast aan het profiel van de studierichting Maatschappij en welzijn. Vanuit leerplandoel 14+ ontwikkelen leerlingen gezondheidsvaardigheden met betrekking tot het mentale welzijn. In het Gemeenschappelijk funderend leerplan betreft het gezondheidsvaardigheden met betrekking tot het mentale én fysieke welzijn. Het leerplan Maatschappij en welzijn biedt mogelijkheden tot integratie van doelen uit de krachtlijnen Uniek en verbonden en Geëngageerd en verantwoordelijk uit het Gemeenschappelijk funderend leerplan.
- Het leerplan Godsdienst: je vindt samenhang met doelen of ingrediënten uit de terreinen 'Persoonsvorming' (P), 'Inspiratiebronnen' (I), 'Gekozen worden en kiezen' (G), 'Ontmoeten' (On) en 'Omgaan met verscheidenheid' (Om). Afhankelijk van de uitwerking van de doelen en bijhorende ingrediënten kan afstemming met het vak Godsdienst zijn aangewezen. Bij de doelen in het leerplan vind je de concrete samenhang terug.
- Het leerplan Lichamelijke opvoeding: EHBO, levensreddend handelen en ergonomie krijgen voor alle leerlingen een plaats in de algemene vorming (eerste tot en met derde graad). In leerplandoel 32 wordt er in het kader van ADL verwezen naar die EHBO-technieken in noodsituaties. In leerplandoel 14 leren leerlingen vanuit de focus op gezondheidsbevordering ergonomisch handelen. Leerlingen worden gestimuleerd om het geleerde in verband met ergonomie en EHBO (LO) toe te passen of te kaderen binnen de context van deze studierichting.
- Het leerplan Sociologie en psychologie in de studierichtingen Humane wetenschappen en Maatschappij en welzijnswetenschappen: het leerplan bevat leerplandoelen over ontwikkelingspsychologie en keuzedoelen over communicatie. Zowel in de doorstroom als in de dubbele finaliteit ligt de focus op de normale ontwikkeling in de verschillende levensfasen van de mens, gebaseerd op de klassieke theorieën. Vanuit het leerplan Sociologie en psychologie ontwikkelen de leerlingen een wetenschappelijk begrippenkader en leren ze verbanden zien met betrekking tot de mens en zijn gedrag.
- De studierichtingsleerplannen Wellness en lifestyle, Sport en Maatschappij en welzijn: je vindt de doelen betreffende anatomie en fysiologie en ontwikkelingspsychologie terug in de verschillende leerplannen van de dubbele finaliteit. De doelen worden in die leerplannen meer geconcretiseerd en in verband gebracht met de arbeidsmarktgerichte component van de betreffende studierichting.
- Het leerplan Zorg en welzijn: in deze studierichting maken leerlingen vanuit een arbeidsmarktgerichte context kennis met aspecten van gezondheid, ontwikkeling, pedagogisch handelen, anatomie en

fysiologie.

De leerlingen werken rond basisprincipes m.i.v. communicatie en oriënteren zich op activiteiten in logistiek en zorg. De leerlingen ontwikkelen kennis, vaardigheden en attitudes m.b.t. maaltijdzorg, interieurzorg en linnenzorg. Het leren verloopt in vergelijking tot het leren in de studierichting Maatschappij en welzijn nog sterk leraargestuurd.

3.4.3 Samenhang met de derde graad

- De studierichting Maatschappij en welzijn vormt de onderbouw voor de studierichtingen Gezondheidszorg en Opvoeding en begeleiding (logische doorstroom). Deze studierichtingen bereiden leerlingen vooral voor op verder studeren (doorstroomgedeelte). Daarnaast worden leerlingen voorbereid op het participeren aan de arbeidsmarkt (arbeidsmarktgericht gedeelte). Zo behalen leerlingen in de studierichting Gezondheidszorg de beroepskwalificaties van Verzorgende en Zorgkundige. In de studierichting Opvoeding en begeleiding behalen leerlingen de beroepskwalificaties Kinderbegeleider baby's en peuters en Kinderbegeleider schoolgaande jeugd.

Vanuit de focus op het arbeidsmarktgericht gedeelte wordt er in tweede graad ingezet op een gemeenschappelijke basis voor de bovenliggende studierichtingen: basiscompetenties in zorg verlenen en begeleiding, gezondheidsbevordering m.i.v. indirecte zorg, ontwikkeling en pedagogisch handelen:

- in de tweede graad verwerven leerlingen de leerplandoelen in een schoolcontext. Daarnaast ligt de focus op de eigen leefwereld van de jongere en het gezin: gezonde kinderen, jongeren en volwassenen;
- in de derde graad staan de professionele contexten van de (gezondheids)zorg (in Gezondheidszorg) en de kinderopvang (in Opvoeding en begeleiding) centraal.

Vanuit de focus op verder studeren ontwikkelen leerlingen een theoretisch begrippenkader met betrekking tot ontwikkelingspsychologie, communicatie, gezondheidsbevordering en gezondheidsgedrag, opvoedingssituaties en anatomie en fysiologie.

In de derde graad wordt die kennis enerzijds verbreed en verdiept:

- in functie van verder studeren, bv. anatomie en fysiologie, gezondheidsbevordering, (ortho)pedagogiek;
- vanuit de koppeling met het arbeidsmarktgedeelte, bv. ontwikkelingspsychologie, anatomie en fysiologie.
- Gezondheidsbevordering:
 - in de tweede graad ligt de focus op gezondheidsgedrag en gezondheidsbevordering bij kinderen, jongeren en volwassenen in de context van een gezin. Daarbij is er aandacht voor gezondheidsvaardigheden en ondersteunende vaardigheden in functie van [ADL](#) (kinderen). Daarnaast leren leerlingen het totale menselijke functioneren van de gezonde mens analyseren;
 - in de derde graad benaderen leerlingen gezondheidsbevordering en het menselijk functioneren met oog voor theoretische kaders eigen aan de professionele contexten en leren ze als zorgkundige en verzorgende zorg dragen voor anderen. Als kinderbegeleider draagt men bij aan de gezondheidsbevordering van baby's, peuters en schoolgaande kinderen.
- Indirecte zorg:
 - in de tweede graad worden de competenties die men verwacht van de verzorgende en kinderbegeleider in de schoolse context aangeleerd vanuit de focus op gezondheidsbevordering en de context van een gezin;

- in de derde graad passen leerlingen, indien relevant voor de setting, de aangeleerde competenties in professionele contexten toe vanuit een combinatie met (ped)agogische en/of verzorgende en zorgkundige taken.
- Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen:
 - in de tweede graad ligt de focus op communicatie, ontwikkelingspsychologie, opvoedingssituaties, (ped)agogisch aanbod en (ped)agogisch handelen in contexten uit de eigen leefwereld;
 - in de derde graad benader je opvoeding en (ped)agogisch handelen vanuit theoretische kaders eigen aan de professionele contexten. Leerlingen leren als kinderbegeleider of verzorgende/zorgkundige (ped)agogisch handelen bij doelgroepen.
- Anatomie en fysiologie:
 - in de tweede graad ligt de focus op waarnemingsfysiologie en bewegingsfysiologie;
 - in de derde graad ligt de focus op stofwisselingsfysiologie, transportfysiologie en immuun fysiologie.

3.5 Aandachtspunten

Uitgangspunten

Het leerplan Maatschappij en welzijn vormt de onderbouw voor de richtingen Opvoeding en begeleiding en Gezondheidszorg. Vanuit die opbouw van tweede naar derde graad, herken je in het leerplan meerdere fundamentele invalshoeken:

- de andere benaderen vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie (totaalvisie);
- je informeren over en aandacht hebben voor de beleving, behoeften, wensen, mogelijkheden en beperkingen van de ander: kind, jongere, volwassene, oudere ...;
- aandacht voor gezondheidsbevordering;
- aandacht voor een ontwikkelingsgerichte benadering;
- aandacht voor diversiteit.

Context van het leerplan

In de tweede graad ligt de focus op de leefwereld van de jongere en op de context van gezinnen met aandacht voor de gezonde mens: kinderen, gezonde volwassenen, ouderen ... In de derde graad komen leerlingen binnen professionele contexten in contact met doelgroepen, gezinnen en gezinssituaties: als kinderbegeleider, als verzorgende in de gezinszorg, als zorgkundige in residentiële settings ...

Voor leerplandoelen die leiden naar een beroepskwalificatie gaan we in de tweede graad uit van eenvoudige situaties of situaties waarin leerlingen vaardigheden volgens richtlijnen en onder begeleiding toepassen.

Binnen dit leerplan exploreren leerlingen in eenvoudige situaties de eigenheid van zorgverlening en begeleiding. Zorgverlening verwijst naar de hulpverlening binnen de zorgsector, met inbegrip van de sector van de gezondheidszorg. Begeleiding verwijst naar de settings in de welzijnszorg, bv. kinderopvang. Leerlingen voeren in de tweede graad nog geen verzorgende, zorgkundige of pedagogische taken uit. Om gericht een keuze te maken voor een studierichting in de derde graad, ontdekken leerlingen een aantal deelaspecten van het verzorgend, zorgkundig of pedagogisch handelen. Ze exploreren en leren een aantal vaardigheden die ze in eenvoudige situaties uit het dagelijks leven en onder begeleiding kunnen toepassen bij het ondersteunen van mensen (ondersteunende vaardigheden). Het onder begeleiding uitvoeren van die vaardigheden doet hen proeven van het takenpakket van een verzorgende, zorgkundige en begeleider in de kinderopvang en kan hen ondersteunen bij de studiekeuze naar de derde graad.

Basiscompetenties

In het eerste onderdeel van het leerplan werken leerlingen aan een aantal 'basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding'. Vanuit de focus op het wetenschapsdomein of de expertise in het lerarenteam kan je ervoor kiezen het werken rond die competenties (aanleren van kennis, vaardigheden en attitudes) te koppelen aan de onderdelen 'gezondheidsbevordering' en/of 'ontwikkeling en (ped)agogisch handelen'.

Zo kunnen leraren die instaan voor het onderdeel 'gezondheidsbevordering' werken rond leerplandoelen 9 tot en met 14+. Leraren die instaan voor het onderdeel 'ontwikkeling en pedagogisch handelen' werken dan rond leerplandoel 1 tot en met 8.

Uiteraard kan je in de vakgroep andere keuzes maken: koppelen van doelen aan het type oriënterende activiteit waar je rond werkt, de casus of project ...

Bij de uitwerking van de verschillende onderdelen van het leerplan hou je als leraar rekening met alle basiscompetenties. Zo kan je als leraar bij de uitwerking van de doelen bewust de samenhang met de basiscompetenties aantonen.

Daarnaast kan je via jouw didactische aanpak leerlingen stimuleren om die basiscompetenties bij het zorg verlenen en begeleiden in te zetten. Het is zinvol zijn om bij het formuleren van leerlingopdrachten te vertrekken vanuit een betekenisvolle context. Via een concrete situatieschets of casus, observatieopdracht, richtvragen kan je leerlingen stimuleren om

- zich te informeren over de wensen, behoeften, beleving ... van de persoon voor wie ze de opdracht-al dan niet gesimuleerd of fictief-uitvoeren;
- aandacht te hebben voor sociale en communicatieve vaardigheden of teamwerk;
- aandacht te hebben voor gezondheidsbevordering en het inzetten van gezondheidsvaardigheden;
- rekening te houden met de leeftijdsfasen of aangesproken ontwikkelingsdomeinen;
- rekening te houden met de verscheidenheid in culturele en sociale achtergrond van personen, gezinnen ...

De uitgewerkte betekenisvolle contexten passen binnen de context van het leerplan.

Gezondheidsbevordering, Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen

In de onderdelen 'gezondheidsbevordering' en 'ontwikkeling en (ped)agogisch handelen' vind je verwijzingen naar theoretische kaders eigen aan de professionele contexten van (gezondheids)zorg en welzijn, bv. kinderopvang. Vanuit de brede basis van zorg verlenen en begeleiden wordt er van leerlingen niet verwacht dat ze deze theoretische kaders toelichten of in de diepte leren toepassen.

Vanuit de opbouw naar de derde graad is het zinvol dat je je als leraar in deze theoretische kaders verdiept. Zo kan je vanuit pedagogisch-didactisch oogpunt leerlingen helpen om vanuit de context van het leerplan van de tweede graad een begrippenkader (vakterminologie) op te bouwen in voorbereiding op de derde graad.

Zo kunnen actuele kaders zoals ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) of de patronen van Gordon een hulpmiddel zijn om na observatie of analyse van een casus de gegevens met betrekking tot het menselijk functioneren of de wensen, mogelijkheden en beperkingen van de ander op een methodische wijze te ordenen (LPD 18, 19) of in relatie te brengen met leerplandoelen anatomie en fysiologie.

Het [Pedagogisch raamwerk](#) en [MeMoQ](#) kunnen dan weer handvatten bieden om een begrippenkader op te bouwen met betrekking tot het pedagogisch handelen (kinderopvang): welbevinden en betrokkenheid, emotionele en educatieve ondersteuning, omgeving ...

Indirecte zorg

Leerlingen leren de competenties (kennis, vaardigheden en attitudes) met betrekking tot indirecte zorg aan in de tweede graad. In de derde graad passen leerlingen het geleerde uit de tweede graad enkel toe binnen de professionele werkplekken. Dat betekent dat leerlingen in deze studierichting in een erg kort tijdsbestek de competenties m.b.t. het uitvoeren van huishoudelijke taken (indirecte zorg) dienen te bereiken.

In de derde graad zullen leerlingen vooral binnen de context van de gezinszorg (verzorgende) en in beperkte mate in de kinderopvang in staat moeten zijn om die taken zelfstandig uit te voeren.

Daarom is het belangrijk om in de tweede graad te focussen op de gezinscontext. Daarnaast is het belangrijk de autonomie van leerlingen bewust te activeren opdat ze in de derde graad in staat zijn om zelfstandig aan de slag te gaan. Dat betekent dat je vanuit de focus op gezondheidsbevordering leerlingen leert waar ze zelf informatie kunnen vinden om zelfstandig aan de slag te gaan zoals recepten, instructiefilmpjes, richtlijnen en adviezen ...

In de wenken bij de betrokken leerplandoelen vind je concrete aandachtspunten eigen aan de gezinscontext. Die aandachtspunten zijn belangrijk bij het uitwerken van de lessen, maar ook voor het formuleren van leerlingenopdrachten.

Anatomie en fysiologie

De leerplandoelen uit het onderdeel 'anatomie en fysiologie' vormen een onderbouw voor leerplandoelen over gezondheidsbevordering of ontwikkelingspsychologie. Om leerlingen zoveel mogelijk kansen te bieden tot transfer is het aangewezen dat je de leerplandoelen anatomie en fysiologie in beide jaren van de graad aan bod laat komen. Om diepgaand leren mogelijk te maken is het aangewezen om in de vakgroep af te spreken wanneer welke doelen aan bod komen en op welke mogelijkheden tot verdieping je in deze studierichting inzet.

Kansen tot differentiëren en oriënteren

De leerlingen in deze studierichting stromen in vanuit verschillende basisopties (eerste graad) en beschikken over diverse voorkennis. Het leerplan biedt voldoende kansen om te differentiëren en rekening te houden met diverse leerlingenprofielen:

- vanuit een aantal doelen kan je inspelen op de interesses van leerlingen. Je kan hen laten kiezen uit verschillende opdrachten of situatieschetsen: een maaltijd bereiden (LPD 20) voor een gezin met kleine kinderen, voor een koppel ouderen, voor een gezin met een andere etnisch-culturele achtergrond ... Je kan hen laten kiezen uit observatieopdrachten bij mensen van verschillende leeftijden (LPD 3). Je kan differentiëren bij het onderzoeken van (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend bij leeftijdsfasen (LPD 30) ...;
- het werken met casussen of situatieschetsen biedt kansen tot differentiëren op de as van de complexiteit: zo kan je casussen of situatieschetsen complexer maken door leerlingen uit te dagen het geleerde uit verschillende leerplanonderdelen met elkaar in relatie te brengen (transfer);
- je kan differentiëren op de as van de autonomie door het al dan niet aanbieden van hulpmiddelen: stappenplan, kijkwijzer, observatiecriteria, bijkomende instructies, schrijfkaders ...;
- ...

Dit leerplan biedt eveneens kansen tot oriëntering naar de derde graad:

- via de doelen ontdekken leerlingen of hun interesse uitgaat naar volwassenen en ouderen of naar kinderen. Omdat leerlingen in de tweede graad vaak dromen van het werken met kinderen, is het belangrijk hen effectief te laten kennismaken met mensen uit verschillende leeftijdsfasen. Het onderdeel 'oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn' biedt daartoe opportuniteiten. Daarnaast ontdekken leerlingen of hun interesse eerder uitgaat naar de pedagogische (Opvoeding en begeleiding) of agogische (Gezondheidszorg) component dan wel naar de componenten gezondheid,

gezondheidsbevordering of verzorging (ondersteuning bij ADL in de tweede graad). Dat kan hen helpen een keuze te maken voor de studierichting Gezondheidszorg of Opvoeding en begeleiding;

- leerlingen die willen doorstromen naar de derde graad dubbele finaliteit, bereiken vlot de doelen die een theoretische onderbouw van het arbeidsmarktgericht gedeelte vormen of die eerder geformuleerd zijn in functie van verder studeren (doorstroomcomponent). Je kan van die leerlingen verwachten dat ze vlot relaties zien tussen leerinhouden van de verschillende leerplanonderdelen (transfer). Daarnaast bereiken die leerlingen naar het einde van de tweede graad een grote mate van zelfstandigheid bij het uitvoeren van opdrachten (arbeidsmarktgerichte component).
Vanuit de doorstroomcomponent blijft ook de keuze voor andere studierichtingen binnen de finaliteit mogelijk: Defensie en veiligheid, Wellness en schoonheid;
- leerlingen die sterk praktijkvaardig zijn maar nog hulpmiddelen of ondersteuning nodig hebben en minder goed scoren op de eerder theoretische doelen (minder sterk zijn in transfereren), komen in de derde graad beter tot hun recht in de studierichting Basiszorg en ondersteuning (arbeidsmarktfinaliteit). De leerlingen kunnen in de derde graad Basiszorg en ondersteuning verder groeien in zelfstandigheid of krijgen de kans om inzicht te verwerven in de samenhang tussen leerinhouden ontwikkeling en (ped)agogisch handelen en tussen aspecten van anatomie en fysiologie en verzorging. Ze hebben de mogelijkheid om zich via een 7de leerjaar gericht op doorstroom arbeidsmarkt te kwalificeren als verzorgende/zorgkundige of kinderbegeleider.

Organisatie

Het kan zinvol zijn om voor bepaalde onderdelen uit het leerplan aansluitende momenten in het lesrooster te voorzien: je kan denken aan het werken rond het onderdeel 'indirecte zorg' (LPD 19 tot 23) of aan het onderdeel 'oriënterende activiteiten in zorg en welzijn'.

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 1 + De leerlingen illustreren het belang en de betekenis van een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie voor zorgverlening en begeleiding rekening houdend met de unieke persoon en zijn omgeving.

Samenhang tweede graad: II-GOD-dda P4, PP108, PI 119, 120; I1; II-GOD-daa P4, PP 108, PI 119, 120

Wenk: In zorgverlening en begeleiding is het belangrijk de mens te benaderen vanuit een totaalvisie (holisme). Het is zinvol om ook aandacht te hebben voor de existentiële component van mens-zijn (zingeving, levensbeschouwing).

Wenk: Je kan het begrip dynamische mensvisie in relatie brengen levenslang leren of met de doelen over ontwikkeling (LPD 24 tot en met 29). Wanneer je handelt vanuit een dynamische mensvisie geef je de ander kansen om te ontwikkelen, van mening te veranderen, fouten te maken, bij te leren ... Dat betekent dat leerlingen de ander leren benaderen vanuit een hoopvol perspectief.

Wenk: Omdat mensen in het leven van elke dag keuzes maken en beslissingen nemen, leren leerlingen dat bij het zorg verlenen en begeleiden vanuit een emancipatorische mensvisie bv. inspraak, zelfbeschikking, zelfredzaamheid, het bevorderen van zelfstandigheid, autonomie en verantwoordelijkheid belangrijke uitgangspunten zijn.

LPD 2 De leerlingen handelen belevingsgericht rekening houdend met

- **welbevinden en betrokkenheid;**
- **diversiteit.**

Samenhang tweede graad: II-GOD-dda G3, 4, Om1, 2; II-GOD-daa G 3, 4, Om 1, 2

Wenk: Je kan leerlingen ondersteunen in het ontwikkelen van deze competentie door concrete situatieschetsen of door het bespreken van klassituaties. Daardoor ontdekken ze dat integer, authentiek zijn en aandacht hebben voor de beleving van de ander (welbevinden en betrokkenheid) belangrijke eigenschappen zijn in hun ontmoetingen met anderen en in zorgverlening en begeleiding in het bijzonder.

Wenk: Bij het uitwerken van (uitvoerende) opdrachten kan je leerlingen, met behulp van richtvragen of door het beschrijven van de persoon en de situatie waarvoor ze de opdracht uitvoeren, helpen deze houding en vaardigheden in diverse situaties te ontwikkelen: voor wie voer ik de opdracht uit? Wat is zijn/haar behoefte of wens? Welke mogelijkheden of beperkingen heeft deze persoon? Bij het uitschrijven van de situaties is het belangrijk om oog te hebben voor onze diverse samenleving.

Wenk: Je kan leerlingen erop wijzen dat afhankelijk van de setting ook andere begrippen dan 'belevingsgericht' worden gehanteerd zoals sensitief-responsief handelen.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang uitwerken met leerplandoel 6 of 19.

LPD 3 De leerlingen observeren en rapporteren doelgericht het gedrag van kinderen en volwassenen met behulp van methoden voor observeren en rapporteren.

Wenk: Omdat begeleiders en zorgverleners binnen het team een belangrijke signaalfunctie hebben, is doelgericht leren observeren en rapporteren in zorgverlening en begeleiding essentieel.

Wenk: Leren waarnemen met al je zintuigen is een eerste stap bij het leren observeren. Je kan aandacht hebben voor het onderscheid tussen observeren en interpreteren. Het is belangrijk dat leerlingen leren kritisch staan tegenover de eigen waarneming. Ze beseffen dat ze worden beïnvloed door wat of wie ze

observeren en door wie ze zijn als persoon (beïnvloedende factoren). Je bereikt dit doel in samenhang met leerplandoel 26 of 27.

Wenk: Je kan dit doel realiseren door opdrachten rond het observeren van kinderen, jongeren en volwassenen in diverse contexten, bv. via foto's, beeldfragmenten, observatieopdrachten tijdens het ondersteunen van activiteiten (LPD 33). Leerlingen exploreren zo verschillende methoden om te observeren.

Wenk: Je kan leerlingen criteria aanbieden in functie van het doel van de observatie, bv. ontwikkeling (begeleiden), menselijk functioneren (zorg verlenen), participatie aan de samenleving ... Je kan werken met eenvoudige kijkwijzers, checklists ...

Wenk: Het is belangrijk om leerlingen zowel mondeling als schriftelijk te laten registreren en rapporteren. De nadruk ligt op beknopte en eenvoudige vormen van rapporteren. Leerlingen exploreren zo verschillende methoden om te rapporteren.

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met de doelen rond waarnemingsfysiologie (LPD 35, 36 en K3).

LPD 4 De leerlingen reflecteren over een concrete situatie, het eigen handelen en het effect ervan op anderen.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoel 7.

Wenk: Je kan tijdens het reflecteren bij de aandacht voor de samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bijkomend inzetten op de invloed van intenties (willen).

Wenk: Door het gebruik van reflectiemodellen kan je leerlingen op een systematische wijze leren reflecteren. Je kan reflectiemodellen gebruiken zoals Korthagen, Bateson (en Dilts), Ofman, de Axenroos, Roos van Leary, STARR ...

LPD 5 De leerlingen hanteren een communiciekader

- **in contact met leeftijdsgenoten;**
- **in contact met kinderen, volwassenen en ouderen.**

Wenk: Je kan leerlingen een kader aanreiken zoals verbindende communicatie, geweldloze communicatie ...

Wenk: In samenhang met leerplandoelen 6, 7 en 8 oefenen leerlingen in een schoolse context en vanuit een kader houdingen en vaardigheden in tijdens contacten met leeftijdsgenoten, kinderen en volwassenen: empathie, authenticiteit, in het perspectief van de ander blijven, communicatieve en sociale vaardigheden.

Wenk: Je kan leerlingen ontwikkelingsgerichte feedback geven met behulp van criteria eigen aan het gekozen kader.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoel 34.

LPD 6 De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en volwassenen en passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.

Samenhang tweede graad: II-GOD-dda O1, 7, Om1, 2; II-God-daa O 1, 7, Om 1, 2; ILC12, 15, 16, 17, 22, 23

Wenk: Je kan formele en informele situaties uit het school- of klasgebeuren aangrijpen om te werken aan dit doel. Wanneer leerlingen kennismaken met doelgroepen (LPD 34) kunnen leerlingen vaardigheden inoefenen in contacten met kinderen, volwassenen en ouderen.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoelen 2, 5 en 7.

Wenk: Bij het doelgericht communiceren gaat de aandacht naar formele en informele relaties in verschillende contexten: dagelijkse situaties en conflictsituaties in een één-op-éénrelatie of in groep. Je kan dit doel verdiepen door te werken met de axioma's van Watzlawick. Beperk je tot strategieën die in Nederlands aan bod komen.

Wenk: Leerlingen gastvrij leren omgaan met de diversiteit in de klas is een mooie opstap tot het leren omgaan met de diversiteit in de samenleving (LPD 2). Je kan daarbij denken aan het leren omgaan met verschil: respecteren van waarden en verschillende morele regels, conflicthantering ...

LPD 7 De leerlingen geven bij een gebeurtenis feedback over het eigen gedrag en dat van anderen met behulp van feedbacktechnieken.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoelen 4, 5, 6, en 8. Je kan situaties uit het school- of klasgebeuren aangrijpen om aan dit doel te werken. Feedback heeft een kritisch (onderzoekende) en evaluatieve component. Je kan leerlingen een gebeurtenis laten analyseren met behulp van een reflectiemodel (LPD 4). Ze evalueren hun eigen gedrag en dat van anderen. Ze oefenen het geven van ontwikkelingsgerichte feedback met behulp van technieken: ik-boodschap, reflecteren en parafraseren ... Je kan leerlingen andere vaardigheden laten inoefenen zoals zich informeren, assertief reageren, kwesties bespreekbaar maken, een compliment geven en ontvangen, negatieve aspecten benoemen, aanvaarden van feedback.

Wenk: Je kan leerlingen het feedback geven laten beoordelen met behulp van criteria eigen aan het gekozen kader uit leerplandoel 5.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met leerplandoel 34.

LPD 8 De leerlingen werken bij een opdracht samen in team en passen sociale en communicatieve vaardigheden toe.

Wenk: In de tweede graad ligt de focus op teamwerk in schoolse situaties, bv. hoekenwerk ... Je kan daarbij aandacht hebben voor verschillende fasen in een groepsproces, opportuniteiten (LPD 31) en valkuilen bij samenwerken. Het is zinvol om leerlingen te wijzen op het belang van samenwerken in zorgverlening en begeleiding.

Wenk: Bij het werken rond sociale vaardigheden in team kan je aandacht hebben voor het belang van gemeenschappelijke afspraken of voor sociale rollen en interacties zoals leidinggeven, leiding aanvaarden, hulp bieden, hulp vragen en aanvaarden, zich present stellen, zich openstellen voor anderen, zich kritisch opstellen ten

opzichte van zichzelf en de ander, zich discreet opstellen, tot zichzelf komen. Je kan inzetten op het participatieve aspect, waarden en normen, respect voor richtlijnen of regels, morele regels ... Klassituaties bieden opportuniteiten om gemeenschappelijke afspraken te ontwikkelen.

Wenk: Je kan leerlingen de aangeleerde vaardigheden vanuit leerplandoelen 5, 6, 7 en 8 laten toepassen bij groepswork. Groepswork biedt kansen om aandacht te hebben voor taakgerichte rollen zoals tijdbewaker, aanmoediger, verslaggever ...

Wenk: Je kan leerlingen criteria aanreiken om het samenwerken te beoordelen: criteria met betrekking tot het proces en het resultaat.

LPD 9 De leerlingen hanteren met behulp van een aangereikt stappenplan een methodische aanpak bij een opdracht: voorbereiden, plannen, uitvoeren en evalueren.

★ Richtlijnen en procedures

Wenk: Je kan door het werken met stappenplannen of richtvragen leerlingen leren om systematisch en methodisch te handelen. Het is belangrijk om in team afspraken te maken over de keuze van werkmodellen, terminologie ...

Wenk: Bij de fasen van het voorbereiden kan je denken aan

- het raadplegen van informatiebronnen zoals de persoon voor wie je de opdracht uitvoert (LPD 19), digitale en analogie bronnen: instructiefiches of -filmpjes, procedures, reglementen, risicoanalyses ... ;
- het kiezen voor materialen, benodigdheden, de gepaste techniek of systeem;
- werkpostschikking;
- ...

Wenk: Bij de fase van het plannen kan je aandacht hebben voor het combineren van taken.

Wenk: Bij de fase van het uitvoeren kan je denken aan het

- toepassen van richtlijnen en procedures met betrekking tot principes zoals hygiënisch, veilig, ergonomisch, economisch, milieubewust handelen ...;
- rekening houden met andere criteria zoals nauwkeurig handelen, binnen de afgesproken tijd werken.

Wenk: Bij de fase van het evalueren beoordelen leerlingen vanuit de samenhang met leerplandoel 4

- het proces: het eigen handelen en het handelen binnen het team;
- het resultaat: op individueel en op teamniveau.

Vanuit de samenhang met leerplandoel 4 formuleren ze werkpunten in functie van het eigen handelen of het handelen van de groep.

LPD 10 De leerlingen handelen hygiënisch vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Samenhang tweede graad: microbioom (II-Nat-da LPD 5); negatieve rol micro-organismen (II-Nat-da LPD 6)

Wenk: Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je, rekening houdend met het

gezondheidsbeleid van de school, met leerlingen werken rond richtlijnen en procedures die je toepast op het eigen gezondheidsgedrag van de leerlingen (eigen leeftijdsfase) of dat van kinderen en ouderen in een gezinscontext.

Wenk: Vanuit het belang van een gezonde levensstijl en het hanteren van gezondheidsvaardigheden (LPD 14+ en 15) is het in het kader van dit leerplan belangrijk om in relatie tot onderdeel 4.2 en 4.5 te werken aan

- het belang van preventiemaatregelen in zorgverlening en begeleiding;
- het hanteren van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM);
- voorzorgmaatregelen bij gezondheidsklachten en maatregelen tegen infectiegevaar;
- basisprincipes, preventiemaatregelen en risico's m.b.t. voedselveiligheid;
- preventiemaatregelen m.b.t. hygiëne van materialen en infrastructuur.

LPD 11 De leerlingen handelen veilig vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Wenk: Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je met leerlingen vanuit de aandacht voor [risicoanalyse](#) werken rond richtlijnen en procedures die je toepast op het eigen veiligheidsgedrag van de leerlingen (eigen leefomgeving, schoolse context) of dat van kinderen en ouderen in een gezinscontext.

Wenk: Vanuit het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je denken aan richtlijnen met betrekking tot evacueren, brandveiligheid, valpreventie, inrichting van de leefomgeving van het kind of de oudere ...

Wenk: Psychosociale veiligheid komt aan bod in leerplandoel 14+.

LPD 12 De leerlingen handelen economisch, duurzaam en milieubewust vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Wenk: Vanuit de focus op gezondheidsbevordering kan je met leerlingen werken rond adviezen en voorschriften toegepast op het economisch, duurzaam en milieubewust zijn van de leerlingen (eigen leefomgeving, schoolse context) of dat van kinderen, ouderen in een gezinscontext.

Wenk: Met aandacht voor het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je werken rond bewustwording van en het voorkomen, vermijden en sorteren van afval; gebruik van producten met een kleine ecologische voetafdruk; keuze voor fairtrade, bio, korte keten, herbruikbare producten ...

Wenk: In samenhang met doelen met betrekking tot indirecte zorg en het oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn kan je aandacht hebben voor kostenbewust of economisch handelen.

LPD 13 De leerlingen handelen ergonomisch vanuit de focus op gezondheidsbevordering.

Samenhang tweede graad: I-II-III-LiOp LPD 6

Wenk: Je kan aandacht hebben voor het belang van ergonomie in zorgverlening en begeleiding. Leerlingen passen de principes van ergonomisch handelen die ze leerden in Lichamelijke opvoeding toe bij het uitvoeren van opdrachten: werkpostschikking, heffen en tillen ...

Wenk: In functie van leerplandoelen 30, 32 en 33 kan je met leerlingen werken rond richtlijnen voor ergonomie en het belang van bewegen voor kinderen, jongeren en volwassenen. Je kan denken aan richtlijnen over buiten spelen, sedentair gedrag, beeldschermwerk ...

LPD 14 + De leerlingen ontwikkelen gezondheidsvaardigheden in functie van het eigen mentale welzijn.

Samenhang tweede graad: II-GOD-dda I 1, 3; II-GOD-daa I 1, 3; I-II-III-GFL LPD 15

1ste graad: beschermingsfactoren voor mentaal welbevinden (Basisoptie Maatschappij en welzijn LPD 2).

Wenk: Vanuit het hanteren van gezondheidsvaardigheden kan je met leerlingen in functie van zorg verlenen en begeleiden werken rond weerbaarheid en zelfzorg. Je kan leerlingen verwijzen naar organisaties waar ze terecht kunnen voor informatie en hulp.

4.2 Gezondheidsbevordering

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 15 De leerlingen lichten de begrippen gezondheid, welzijn en gezondheidsbevordering toe in relatie tot zorgverlening en begeleiding.

Wenk: In zorgverlening en begeleiding is aandacht voor gezondheidsbevordering essentieel. Gezondheidsbevordering kan je benaderen vanuit meerdere invalshoeken: preventie en het belang van gezondheidsvaardigheden, gezondheids promotie en gezondheidsbescherming. In dit leerplan ligt de focus op de primaire preventie.

Wenk: Vanuit een holistische visie op gezondheid (WHO) en de relatie met anatomie en fysiologie kan je de link leggen met [ICF](#) en de patronen van Gordon.

Wenk: Aandacht voor gezondheidsbevordering behoort tot het DNA van zorgverlening en begeleiding. Het is belangrijk dat leerlingen ervaren dat zorgverlening en begeleiding in professionele contexten een combinatie inhoudt van directe zorg, indirecte zorg (huishoudelijke taken) en (ped)agogisch handelen. Afhankelijk van het beroep krijgen die componenten binnen het beroepsprofiel een groter of kleiner aandeel.

Wenk: In de derde graad ligt de focus op de gezondheids- en welzijnszorg en de organisatie ervan.

LPD 16 De leerlingen lichten de determinanten van gezondheidsgedrag toe.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 3; II-Spo-da LPD 31

1ste graad: determinanten die het gezondheidsgedrag beïnvloeden (Basisoptie Maatschappij en welzijn A LPD 2).

Wenk: Onder determinanten verstaan we alle factoren die de gezondheid en het

gezondheidsgedrag in het bijzonder beïnvloeden. Het gaat zowel om risicofactoren voor ongezondheid of ongezond gedrag, als om factoren die de gezondheid positief beïnvloeden. Je vindt meerdere indelingen voor die determinanten. Meestal komt men tot een indeling van eerder persoonsgebonden factoren, leefstijl en eerder context gebonden factoren zoals de fysieke en sociale omgeving. In de tweede graad is het belangrijk dat leerlingen inzicht hebben in de impact en veranderbaarheid van determinanten. Je kan dat via voorbeelden uit de actualiteit of uit de leefwereld van de jongere aanbrenen. Dat inzicht vormt de basis voor het planmatig ontwikkelen van interventies om het gezondheidsgedrag te beïnvloeden of te bevorderen. Dat laatste komt aan bod in de derde graad.

Wenk: Je kan een keuze maken voor een bepaald model om een indeling te visualiseren. Je kan bijvoorbeeld kiezen voor het gedragswiel (Vlaams Instituut Gezond Leven), het model van Lalonde, biopsychosociaal model ...

LPD K1 De leerlingen lichten aan de hand van een actie toe hoe de overheid het gezondheidsgedrag van mensen wil bevorderen, beschermen of in stand houden.

Wenk: De overheid voert een preventief gezondheidsbeleid om gezondheidswinst op bevolkingsniveau te realiseren door mensen langer te laten leven en de levenskwaliteit te verhogen. Om prioriteiten te leggen in zijn gezondheidsbeleid werkt de overheid met gezondheidsdoelstellingen. Je kan via een concrete actie de link leggen met de gezondheidsdoelstellingen.

Wenk: De keuze voor een actie biedt kansen om te focussen op bepaalde doelgroepen binnen zorg en welzijn. Je kan denken aan een actie met aandacht voor de gezondheidsbevorderingen van jongeren.

LPD 17 + De leerlingen geven met behulp van de sociale kaart aan waar ze informatie, hulp of ondersteuning met betrekking tot gezondheids- en welzijnszorg (eerste lijn) vinden.

Wenk: Vanuit de samenhang met het Gemeenschappelijk funderend leerplan ontwikkelen leerlingen gezondheidsvaardigheden. In dit leerplan ligt de focus op het leren hanteren van de (digitale) sociale kaart. Waar in de gezondheids- en welzijnszorg kunnen mensen terecht voor info- en hulp met betrekking tot eerstelijnszorg, kinderopvang, relaties en (seksuele) gezondheid, financiële problemen ...? Weten waar je hulp en ondersteuning kan vinden is een gezondheidsvaardigheid.

LPD 18 De leerlingen analyseren aan de hand van casussen op een systematische wijze het totale menselijk functioneren rekening houdend met symptomen van ziek zijn en signalen die wijzen op veranderingen.

Wenk: Wat leerlingen leren in Natuurwetenschappen en in het deel 'anatomie en fysiologie' biedt hen een basis voor het bereiken van dit leerplandoel. Omdat verzorgenden, zorgkundigen en begeleiders een belangrijke signaalfunctie hebben, leren ze in de tweede graad vanuit casussen of simulaties aandacht hebben voor signalen die wijzen op veranderingen in het menselijk functioneren.

Wenk: Vanuit het werken rond de basiscompetenties leren leerlingen waar en hoe ze

actuele en evidencebased richtlijnen en adviezen m.b.t. ergonomie, voeding, veiligheid en mentaal welbevinden kunnen raadplegen. Omdat leerlingen in de derde graad de gezondheid van anderen leren bevorderen, kan het vergelijken van het gezondheidsgedrag van zichzelf en van anderen met richtlijnen en adviezen hier een eerste stap zijn.

Wenk: Je kan werken met casussen, observatieopdrachten of kleine onderzoeksopdrachten waarbij je focust op het eigen gezondheidsgedrag en het gezondheidsgedrag van klasgenoten, kinderen of volwassenen. Een inzicht in gezondheidsgedrag en adviezen en richtlijnen met betrekking tot gezondheidsgedrag helpen leerlingen bij het detecteren van signalen die wijzen op veranderingen.

Wenk: Omdat het belangrijk is het menselijk functioneren te benaderen vanuit een holistische visie, kan je werken met actuele kaders of modellen zoals [ICF](#) of de patronen van Gordon om het menselijk functioneren op een methodische wijze te analyseren en in kaart te brengen.

Wenk: Je kan werken met casussen waarbij je aandacht besteedt aan symptomen van ziek zijn en signalen zoals vermoeidheid, koorts, misselijkheid, pijn, braken, diarree, zich minder energiek voelen, geen zin om te spelen, beperkt zijn in het zelfstandig functioneren.

LPD 19 De leerlingen informeren zich bij het uitvoeren van een opdracht over wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de ander en brengen ze in kaart.

Wenk: Omdat het vertrekken vanuit de wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de ander voor leerlingen een automatisme moet worden, is het belangrijk dat je als leraar bij het geven van opdrachten telkens vertrekt vanuit situatieschetsen met gepersonaliseerde profielen.

Wenk: Je kan leerlingen vanuit richtvragen (gesprek), observaties, situatieschetsen de wensen, behoeften, beperkingen en mogelijkheden van de persoon voor wie ze de opdracht uitvoeren op het spoor laten komen. Je kan hen de verzamelde gegevens laten ordenen en in kaart brengen volgens een actueel kader (LDP 18).

LPD 20 De leerlingen plannen en bereiden een evenwichtige en gezonde maaltijd met inbegrip van boodschappen doen.

Wenk: Vanuit het gezondheidsbeleid van de school kan je vanuit de samenhang met het Gemeenschappelijk funderend leerplan met leerlingen werken rond aspecten van voeding als onderdeel van een gezonde levensstijl zoals ultrabewerkt voedsel, gezond snacken, duurzame voeding, voedingssupplementen. Vanuit een focus op zorgverlening heb je aandacht voor het samenstellen van een evenwichtige maaltijd of dagvoeding, het toepassen van bereidingswijzen en het bewaren van voedsel.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoel 23.

Wenk: Je werkt dit doel uit binnen de gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor

- het combineren van huishoudelijke taken (planning, taken uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
- boodschappen doen;
- voorkeuren, wensen, voedings- en dieetvoorschriften van gezinsleden;
- de financiële mogelijkheden (budget);
- het flexibel inspelen op beschikbare infrastructuur, toestellen ...;
- de verschillende leden in het gezin: baby- en peuters, kinderen, ouderen ...;
- de diversiteit in de samenleving (gastvrijheid, LPD 31).

Wenk: Omdat leerlingen de doelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert om zelf recepten, instructiefilmpjes, adviezen en richtlijnen te vinden voor een gezonde en evenwichtige dagvoeding voor mensen in een bepaalde leeftijdsfase, om verpakkingen in functie van het omgaan met dieetrichtlijnen te lezen, om zelf een maaltijd samen te stellen ...

Wenk: Bij het Vlaams Instituut Gezond Leven en Voedingsinformatiecentrum Nice vind je wetenschappelijk onderbouwde achtergrondinformatie met betrekking tot gezonde en evenwichtige voeding.

LPD 21 De leerlingen bereiden de interieur- en linnenzorg voor.

Wenk: In functie van het voorbereiden van een opdracht kan je aandacht hebben voor

- de oriëntatie op vuil en vuilheidsgraad, materiaal/grondstof, toepassing en eigenschappen;
- de factoren van het reinigingsproces;
- de zorgvraag en zorgfrequentie;
- de keuze voor een gepast reinigings- of onderhoudssysteem, gepaste reinigings- of onderhoudsproducten, een gepaste tijd en temperatuur.

Wenk: Je werkt dit leerplandoel uit binnen de gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor

- het combineren van huishoudelijke taken (planning), uitvoeren binnen een tijdsbestek, ...);
- boodschappen doen;
- wensen van gezinsleden;
- het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, reinigings- en onderhoudssystemen ...;
- de diversiteit in de samenleving (gastvrijheid, LPD 31).

Wenk: Omdat leerlingen de leerplandoelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context mogelijks dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert om zelf instructiefilmpjes, info, adviezen en richtlijnen te vinden over het gebruik van materialen en producten, het verzorgen van planten en huisdieren en het interpreteren van etiketten ...

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoel 23.

LPD 22 De leerlingen reinigen en onderhouden leefruimten, linnen, materialen en benodigdheden.

Wenk: Je werkt dit leerplandoel uit rekening houdend met het eigene van een gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor

- het combineren van huishoudelijke taken (uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
- wensen van gezinsleden;
- het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, reinigings- en onderhoudssystemen ...;
- gezondheidsbevordering: verluchten, hygiëne;
- de diversiteit in de samenleving (gastvrijheid, LPD 31).

Wenk: Bij leefruimten kan je denken aan de keuken, woonruimte of slaapkamer. Reinigen en onderhouden van linnen veronderstelt wasgoed wassen, strijken en kastklaar maken. Bij het uitvoeren van klein verstelwerk ligt de focus op basisvaardigheden zoals een knoop aannaaien, zomen (met de hand), een label innaaien ...

Wenk: Omdat leerlingen de leerplandoelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties mogelijk in een professionele context dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert om zelf instructiefilmpjes, adviezen, info of richtlijnen te vinden over het gebruik van materialen, producten of apparaten, het interpreteren van etiketten ...

Wenk: Je kan leerlingen via workshops en tijdens de nazorg in de keukens de nodige vaardigheden laten inoefenen.

LPD 23 De leerlingen voeren nazorg uit.

Wenk: Je werkt dit leerplandoel uit in samenhang met leerplandoelen 20, 21 en 22.

Wenk: Bij nazorg kan je denken aan het ophalen, opbergen en wegbrengen van materialen, de vaat, productvoorraad ...

Wenk: Je werkt dit leerplandoel uit rekening houdend met het eigene van een gezinscontext. Dat betekent dat je aandacht hebt voor

- het combineren van huishoudelijke taken (uitvoeren binnen een tijdsbestek ...);
- wensen van gezinsleden;
- het flexibel inspelen op aanwezige materialen, toepassingen, benodigdheden, toestellen ...

Wenk: Omdat leerlingen de leerplandoelen met betrekking tot indirecte zorg in een beperkt tijdsbestek dienen te bereiken en omdat leerlingen in de derde graad die competenties in een professionele context mogelijks dienen toe te passen, is het belangrijk dat je de zelfstandigheid van leerlingen activeert om zelf instructiefilmpjes, info, adviezen en richtlijnen te vinden over het gebruik van materialen, producten of apparaten, het interpreteren van etiketten ...

Wenk: Je kan leerlingen via workshops de nodige vaardigheden laten inoefenen.

4.3 Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD K2 De leerlingen situeren het belang van psychologie en (ped)agogiek voor het uitvoeren van (gezondheids)zorg en welzijnsberoepen.

LPD 24 De leerlingen lichten het begrip ontwikkeling toe.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 5; II-Spo-da LPD 32

Wenk: Je kan aandacht hebben voor manieren van ontwikkelen zoals leren, groeien, rijpen.

Wenk: Je kan aandacht hebben voor de invloed van nature en nurture op ontwikkeling. Je kan denken aan factoren die de ontwikkeling beïnvloeden zoals culturele verschillen, gender, opvoeding, erfelijkheid, epi genetica.

Extra: Je kan dit doel verdiepen door het nature-nurture debat te situeren in tijd en ruimte.

LPD 25 De leerlingen lichten de ontwikkelingsdomeinen en de afbakening van de levensloofasen toe.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 7; II-Spo-da LPD 33

Wenk: Vanuit een visie op totale ontwikkeling heb je aandacht voor de verschillende ontwikkelingsdomeinen (fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling) en voor alle levensloofasen van de mens (prenatale fase, baby, peuter, kleuter, lagere schoolkind, adolescent, volwassene, oudere). Vanuit casussen kan je aandacht hebben voor de onderlinge samenhang van ontwikkelingsdomeinen.

Wenk: Je kan als leraar zelf kiezen voor een bepaalde afbakening van levensloofasen met bijhorende benamingen. Het is belangrijk om daarover afspraken te maken binnen de lerarenteams (tweede-derde graad). Je kan aandacht hebben voor levensloofasen als dynamisch gegeven.

Wenk: Aan de hand van dit doel reik je leerlingen handvatten of het kader aan om samenhang tussen ontwikkelingsfasen binnen de levensloofasen toe te lichten .

Extra: Je kan vanuit de samenhang met andere doelen over ontwikkeling leerlingen via observatieopdrachten (LPD3) ontwikkelingsdomeinen laten herkennen om zo de wisselwerking tussen domeinen te analyseren met oog voor de invloed van nature en nurture.

Extra: Je kan vanuit de samenhang met anderen doelen over ontwikkeling leerlingen begeleiden bij het ontwikkelen van een eigen levensloofboek. Dat biedt opportuniteiten om hen verbanden en interacties te laten ontdekken. Je kan dat boekje verder laten groeien in de derde graad.

LPD 26 De leerlingen lichten de fysieke ontwikkeling doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten toe met inbegrip van

- **lichamelijke groei en rijping;**
- **(senso)motorische ontwikkeling.**

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 8; II-Spo-da LPD 34

Wenk: In functie van het herkennen van signalen en veranderingen (LPD 18) heb je aandacht voor lichamelijke groei en rijping. Je kan het pedagogisch handelen onderbouwen door in te zetten op aspecten van de (senso)motorische ontwikkeling zoals reflexen, grove en fijne motoriek en coördinatie. Je kan vertrekken vanuit casussen en observaties (authentieke contexten).

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met leerplandoel 41.

LPD 27 De leerlingen lichten de cognitieve ontwikkeling van sensomotorisch tot formeel operationeel denken toe doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten met inbegrip van leren.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 9; II-Spo-da LPD 35

Wenk: Door aandacht te hebben voor de ontwikkeling van het waarnemen en informatieverwerking, het geheugen en het leren kan je met behulp van casussen en observaties (authentieke contexten) het pedagogisch handelen (LPD 30, 33) onderbouwen.

Wenk: Je kan vertrekken vanuit de theorieën van grondleggers of vanuit praktijkvoorbeelden.

Wenk: Wanneer je werkt rond leren kan je aandacht besteden aan concentratie, klassiek en operant conditioneren en sociaal leren.

Wenk: De fasen van de cognitieve ontwikkeling licht je toe volgens de theorie van Piaget (grondlegger). Het is belangrijk dat leerlingen leren dat Piaget een grote invloed had op het onderzoek naar de cognitieve ontwikkeling. Toch kan je hen ervan bewust maken dat naast de steun voor zijn denken, doorheen de tijd ook kritieken werden geformuleerd op zijn theorie. Zo lijkt zijn theorie meer van toepassing te zijn op kinderen uit westerse landen dan op kinderen uit niet-westerse culturen. Daarnaast lijkt hij de capaciteiten van jongere baby's te onderschatten en zijn er bedenkingen bij zijn bewering dat sensomotorische vaardigheden zich volgens een consistent, vast patroon ontwikkelen. Het is belangrijk dat je als leraar de kritische reflecties aanbrengt.

Wenk: Taalontwikkeling komt aan bod in de derde graad Opvoeding en begeleiding.

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met leerplandoel 39.

LPD 28 De leerlingen lichten de socio-emotionele ontwikkeling doorheen de levensloofasen van kinderen en adolescenten toe met inbegrip van

- **samen spelen;**
- **identiteit;**
- **gehechtheid;**
- **morele ontwikkeling.**

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 10; II-Spo-da LPD 36; II-GOD-dda P1, 2, 3; II-GOD-daa P1, 2, 3

Wenk: Je kan het belevingsgericht (LPD 2) en pedagogisch handelen (LPD 30, 33) onderbouwen door aandacht te hebben voor volgende aspecten van socio-emotionele ontwikkeling: emoties, vriendschappen, temperament en samen spelen.

Wenk: Je kan vertrekken vanuit casussen en observaties (authentieke contexten).

Wenk: Je kan vertrekken vanuit casussen om de concepten gehechtheid en identiteit te duiden. Als leraar kan je deze concepten duiden vanuit klassieke basistheorieën zoals Bowlby, aapjes van Harlow en de identiteitsontwikkeling volgens Erikson.

Wenk: Wanneer je werkt rond de morele ontwikkeling leren leerlingen dat zowel de socio-emotionele als de cognitieve ontwikkeling in relatie staan tot de morele ontwikkeling.

Wenk: Je kan er als leraar voor kiezen om de morele ontwikkeling apart te behandelen nadat je de socio-emotionele en cognitieve ontwikkeling hebt behandeld.

LPD 29 De leerlingen lichten de fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling doorheen de levensloofasen van volwassenen en ouderen toe met inbegrip van

- **lichamelijke veranderingen en betekenis van levensgebeurtenissen;**
- **identiteit;**
- **morele ontwikkeling.**

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 8, 9, 10; II-Spo-da LPD 37; II-GOD-dda P2, 3, 5; II-God-daa P2, 3, 5

Wenk: In functie van het herkennen van signalen en veranderingen (LPD 18) en het onderbouwen van het belevingsgericht en agogisch handelen (LPD 2, 33) kan je denken aan veroudering, geheugen, cognitieve groei en levensgebeurtenissen die de ontwikkeling beïnvloeden zoals vriendschappen, relaties, intimiteit, verschillende relatie-, gezins- en woonvormen, keuze voor opleiding, beroep en loopbaan.

Wenk: Dit leerplandoel kan je in samenhang zien met leerplandoel 31.

LPD 30 De leerlingen onderzoeken (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend bij de levensloofasen.

Wenk: Het is niet de bedoeling dat dit leerplandoel wordt bereikt in functie van het werken in de kinderopvang. Toch kunnen de uitgangspunten van het pedagogisch raamwerk (Kind en Gezin) leerlingen een mooie kapstok bieden om (ped)agogische vaardigheden te onderzoeken: welbevinden en betrokkenheid, emotionele en educatieve ondersteuning en omgeving.

Wenk: Je kan leerlingen laten onderzoeken welke (ped)agogische vaardigheden en aanbod passend zijn bij een bepaalde levensfase. Voor het werken rond het aanbod (materialen, prikkels of activiteiten) is het zinvol om aandacht te hebben voor de verschillende [ervaringsgebieden](#) en voor activiteiten van het dagelijks leven: wanneer kan een kind zijn veters leren strikken, tanden poetsen of leren

fietsen ...? In de tweede graad kan je leerlingen laten reflecteren over wat ze daaruit kunnen leren bv. voor babysitten, jeugdbeweging, voor de sporttraining of voor contacten met ouderen uit de eigen omgeving.

Wenk: Je bereikt dit leerplandoel in samenhang met leerplandoel 33.

Wenk: In de derde graad zetten ze volgende stappen in de leerlijn en integreren ze het geleerde in het (ped)agogisch handelen bij (groepen van) kinderen en ouderen.

LPD 31 De leerlingen lichten toe hoe verschillende vormen van diversiteit verrijkend en uitdagend zijn voor het samenleven en het omgaan met doelgroepen.

Samenhang tweede graad: II-GOD-dda Om 1, 2; II-GOD-daa Om 1, 2; ILC 19, 20, 22, 23; I-II-III-GFL LPD 5

Wenk: Je kan aandacht hebben voor vormen van diversiteit in de samenleving op microniveau, bv.

- diversiteit aan doelgroepen waarmee je in zorgverlening en begeleiding in contact komt. Je kan denken aan (doel)groepen op basis van taal, leeftijd (cohort), gender, geaardheid, vrijetijdsbesteding, interesses, sociale achtergrond, woonplaats, (etnische) afkomst, religie, gezondheidstoestand;
- verschillende gezinsvormen of woonvormen.

Daarnaast kan je aandacht hebben voor de diversiteit in de samenleving op meso- en macroniveau, bv.

- op mesoniveau: verenigingen, school ...;
- op macroniveau: eigenschappen van samenleven van sociale groepen zoals multiculturalisme, monoculturalisme, integratie, assimilatie, inclusie, exclusie.

Wenk: Je kan leerlingen inzicht bieden in

- de voordelen van samenleven en samenwerken in diversiteit zoals persoonlijke en culturele verrijking, uitwisseling van ideeën, economische uitwisseling;
- uitdagingen zoals positief omgaan met verschil: meningsverschillen, verschillende belangen, verschillende referentiekaders, risico van groepsdenken en uitsluiting.

Wenk: In functie van het ontkrachten van stereotypes en vooroordelen bij leerlingen is het belangrijk om als leraar over correcte en recente data en methodieken te beschikken om hierover met leerlingen in gesprek te gaan.

Wenk: Je kleurt dit doel vanuit het profiel van de studierichting. In deze studierichting is het belangrijk dat leerlingen ontdekken wat diversiteit betekent voor het omgaan met diverse doelgroepen in zorg en welzijn. Zo kan je aandacht hebben voor kinderen en volwassenen, maar ook voor mensen met een psychische kwetsbaarheid, mensen in armoede ... Dit doel kan je dan ook in samenhang zien met meerdere leerplandoelen: basiscompetenties, opvoeding, gezondheidsbevordering (bv. sociale kaart), indirecte zorg ...

Wenk: Je kan inspelen op voordelen en uitdagingen in zorgverlening en begeleiding (gezondheids- en welzijnzorg), bv. inclusieve kinderopvang, positieve discriminatie, cultuursensitieve zorg, belang van diversiteit op de werkvloer ...

4.4 Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

LPD 32 De leerlingen voeren logistieke en ondersteunende vaardigheden uit met betrekking tot **ADL**-activiteiten.

- ★ Aandacht voor het ondersteunen van hygiëne en zindelijkheid
Uitvoeren van EHBO in noodsituaties

Samenhang tweede graad: handelen volgens ergonomische principes (I-II-III-LiOp LPD 6);
eerste hulp bij ongevallen en levensreddend handelen (I-II-III-LiOp LPD 7)

1ste graad: eerste hulp bij ongevallen (I-II-III-LiOp LPD 7)

Wenk: Je focust op het ondersteunen van kinderen tussen 0 en 3 jaar en van gezonde volwassenen in dagelijkse situaties. Bij het uitvoeren van activiteiten heb je aandacht voor de wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de doelgroep. Bij het ondersteunen zijn ook aandacht voor welbevinden en betrokken van het kind, de beleving van de volwassene en gezondheidsbevordering belangrijke uitgangspunten.

Wenk: **ADL**-activiteiten: je kan werken rond aspecten van rust en slaap, maaltijdgebeuren, hygiëne en zindelijkheid, verzorging. Je realiseert dit doel in samenhang met de basiscompetenties.

Wenk: Vanuit casussen kan je leerlingen enkele verzorgende handelingen bij kinderen laten exploreren zoals verluieren, kinderbadje, heffen en tillen, geven van een flesje of fruitpap. Je kan werken met workshops (hoekenwerk), vertrekken vanuit een spelsituatie, leerlingen inschakelen die stage-ervaringen hebben ... Het is belangrijk dat leerlingen ervaren dat zorgen voor kinderen mogelijkheden creëert om ontwikkelingskansen te bieden op alle ontwikkelingsdomeinen.

Wenk: Leerlingen leren in de lessen Lichamelijke opvoeding EHBO toepassen en levensreddend handelen in gesimuleerde situaties. Deze handelingen moeten dus niet opnieuw aangeleerd worden. Je wijst leerlingen in het kader van ADL op het belang van EHBO en levensreddend handelen. Je kan in overleg met de leraar Lichamelijke opvoeding vanuit een casus m.b.t. zorgverlening of begeleiding leerlingen attenderen op richtlijnen of bepaalde handelingen herhalen.

Wenk: Je kan leerlingen laten ervaren wat het betekent afhankelijk te zijn van anderen bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten.

Wenk: Vanuit de focus op kinderen en gezonde volwassenen en in samenhang met leerplandoelen 20, 21, 22, 23 en 34 kan je werken rond het organiseren en het logistiek ondersteunen van het maaltijdgebeuren: het bedelen en presenteren van maaltijden en dranken, samen maaltijd nemen, tafel dekken en afruimen ...

LPD 33 De leerlingen passen ondersteunende (ped)agogische vaardigheden toe in functie van het doelgericht aanbieden van activiteiten en een gevarieerde vrije tijd met inbegrip van

- sociale en communicatieve vaardigheden;
- vormen van (vrije)tijdsbesteding, van (vrij) spel en beweging en animatie;

- **het stimuleren van ontwikkeling bij kinderen;**
- **het belang van expressie en creativiteit;**
- **het inrichten van een sfeervolle en stimulerende leef- en (speel)omgeving.**

Wenk: Aandacht voor de behoeften, wensen, voorkeuren, mogelijkheden en beperkingen, het welbevinden en betrokkenheid van het kind, de beleving van de volwassene en gezondheidsbevordering zijn belangrijke uitgangspunten.

Wenk: Aandacht voor het belang van expressie en creativiteit bij het doelgericht aanbieden van activiteiten en een gevarieerde vrije tijd. Daarnaast is het belangrijk dat leerlingen leren omgaan met verschillende materialen.

Wenk: Via het exploreren van een aanbod ontdekken leerlingen hun eigen creativiteit en expressiviteit en ontwikkelen ze enkele ondersteunende vaardigheden in functie van begeleiding. Het verkennen van en experimenteren met materialen in functie van een eenvoudig educatief aanbod voor kinderen kan daartoe bijdragen.

Wenk: In functie van het ontwikkelen van een educatief aanbod of een gevarieerde (vrije) tijd laat je de leerlingen ontdekken waar ze inspiratie vinden en zet je in op ondersteunende vaardigheden. Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen spelvormen, activiteiten uitzoeken of exploreren die aansluiten bij de behoefte van het kind, jongere of oudere.

Wenk: Bij het inrichten van sfeervolle leef- en omgeving kan je werken aan ondersteunende vaardigheden zoals opruimen, tafels dekken, inspelen op het moment van het jaar (bv. seizoen, feestdagen, vakantie ...). Vanuit concrete situatieschetsen, een gesprek, een observatieopdracht of casussen laat je leerlingen aandacht besteden aan toegankelijkheid, veiligheid en beleving in de thuissituatie.

Wenk: Bij het inrichten van een speel- en leefomgeving die de ontwikkeling van kinderen stimuleert, kan je leerlingen laten onderzoeken hoe ze in een thuissituatie een toegankelijk en uitnodigende speelomgeving kunnen creëren die rijke ontplooiingskansen biedt op de vier ervaringsgebieden/ontwikkelingsdomeinen en de interesses en behoeften van kinderen weerspiegelt.

Wenk: Vanuit de samenhang met leerplandoel 31 is het belangrijk dat leerlingen attenderen op de diversiteit in de samenleving. Ook inzetten op duurzaamheid (LPD 12) is bij het uitwerken van dit doel een aandachtspunt.

LPD 34 De leerlingen maken kennis met kinderen, volwassenen en settings in zorg en welzijn vanuit het ondersteunen van kleine (vrije tijds)activiteiten.

Wenk: In functie van oriëntering laat je leerlingen via een activiteit kennismaken met kinderen en volwassenen (ouderen).

Wenk: Je kan denken aan het observeren en participeren aan een (vrijetijds)activiteit zoals Sinterklaas-, Kerst- of ander feest, een ouderennamiddag, een sport- of spelnamiddag, een actie rond gezondheidsbevordering of het mee-eten en meespelen tijdens de middagpauze in een kleuter- of basisschool, het inrichten van een seizoenshoek in een WZC, een bezoek in een WZC ... Tijdens deze activiteiten kan je het werken rond meerdere leerplandoelen integreren.

4.5 Anatomie en fysiologie

Minimumdoelen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar BK

4.5.1 Anatomie en fysiologie van de waarneming

LPD 35 De leerlingen tonen aan dat organismen reageren op prikkels.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 31; II-Spo-da LPD 22

1ste graad: organisatieniveaus (I-Nat-a LPD 18)

Wenk: In relatie tot gezondheidsbevordering en zorgverlening is het aangewezen om volgende betrokken zintuigen te behandelen: oog, oor, huid, tong en neus.

Wenk: De systematische samenhang prikkel-receptor-conductor-effector komt aan bod. Je kan een algemeen schema hanteren dat die samenhang aangeeft en dat vervolgens toepassen bij de verschillende zintuigen.

Wenk: Je kan aan de hand van eenvoudige voorbeelden aantonen dat het menselijk lichaam reageert op uitwendige en inwendige prikkels zoals honger en dorstgevoel, reactie op stress ... Het is niet de bedoeling om tot op celniveau te gaan.

LPD 36 De leerlingen leggen de structuur en werking uit van zintuigen inclusief de receptor.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 32; II-Spo-da LPD 22

1ste graad: organisatieniveaus (I-Nat-a LPD 18)

Wenk: In relatie tot gezondheidsbevordering en zorgverlening is het aangewezen om aandacht te hebben voor staafjes en kegeltjes, gevoelsreceptoren in de huid en haarcellen.

Wenk: De opbouw van een zintuig wordt als systeem besproken. Je kan ook smaak en geur aan bod laten komen. Je kan lichtbreking door een lens en geluid als golf op een eenvoudige manier in relatie tot de werking van oog en oor aan bod laten komen.

Wenk: Het is belangrijk om te duiden dat de verwerking van prikkels een proces is dat in de hersenen tot stand komt.

Wenk: Voorbeelden van zintuiglijke stoornissen kunnen aan bod komen.

LPD K3 De leerlingen tonen vanuit waarnemingen of voorbeelden aan dat beweging en kliersecreties reacties zijn op een prikkel.

Wenk: Je kan ingaan op het verschil tussen bewuste en onbewuste reacties.

4.5.2 Anatomie en fysiologie van de beweging

LPD 37 De leerlingen illustreren dat beweging wordt veroorzaakt door spierwerking, al dan niet in samenwerking met het skelet.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 33; II-Spo-da LPD 23

1ste graad: celonderdelen (I-Nat-a LPD 17); organisatieniveaus (I-Nat-a LPD 18); stof- en energieuitwisseling, energieomzetting (I-Nat-a LPD 20)

Wenk: Je kan aandacht hebben voor soorten spierweefsel zoals de gladde spier, hartspier, dwarsgestreepte spier.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan de peristaltiek, het uitzetten en vernauwen van bloedvaten, het samentrekken van de hartspier, kippenvel krijgen, de werking van de sluitspiers ...

Wenk: Je kan aandacht besteden aan de macroscopische en microscopische opbouw van spieren.

Wenk: Je kan aangeven dat sommige spieren gecontroleerd kunnen worden door de menselijke wil.

LPD 38 De leerlingen leggen uit dat antagonistische spieren tegengestelde bewegingen mogelijk maken.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 34; II-Spo-da LPD 24

Wenk: Je kan aandacht hebben voor betrokken skeletspieren en beenderen van armen en benen zoals biceps, triceps, spaakbeen, ellepijp, opperarmbeen, schouderblad, elleboog, quadriceps, dijbeenspieren, kuitspieren, dijbeenspieren.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan de rol van pezen bij de aanhechting van spieren aan het skelet.

Wenk: Als verdieping kunnen andere bewegingsstructuren zoals beenderen en gewrichten aan bod komen.

4.5.3 Coördinatie van lichaamsfuncties

LPD 39 De leerlingen leggen de bouw en werking uit van het centrale en perifere zenuwstelsel.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 35; II-Spo-da LPD 25

1ste graad: celonderdelen (I-Nat-a LPD 17); organisatieniveaus (I-Nat-a LPD 18)

Wenk: Bij het centrale zenuwstelsel komen hersenen, ruggenmerg en de belangrijkste hersendelen aan bod.

LPD 40 De leerlingen lichten toe dat de overdracht van informatie in zenuwen gebeurt via impulsgeleiding en impulsoverdracht.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 36; II-Spo-da LPD 26

1ste graad: celonderdelen (I-Nat-a LPD 17); organisatieniveaus (I-Nat-a LPD 18)

Wenk: In functie van het bespreken van de werking besteed je best eerst aandacht aan het bouwplan van de zenuwcel (dendriet-cellichaam-axon-eindknop-synaps) als deel van het perifere zenuwstelsel, naast de delen van het centraal zenuwstelsel.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan het verband tussen zenuwcel (neuron) en een zenuw.

Wenk: Je kan het doorgeven van een impuls aan en tussen de zenuwcellen op een eenvoudige en schematische manier beschrijven en uitleggen. Het doorgeven van een impuls als de samenwerking tussen een elektrisch en chemisch proces komt best ook aan bod.

Wenk: Je kan aandacht besteden aan neurale stoornissen.

Wenk: Dit leerplandoel behandel je best in samenhang met leerplandoel 38.

LPD 41 De leerlingen leggen de werking van en het onderscheid tussen een reflex en een gewilde beweging uit.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 37; II-Spo-da LPD 27

Wenk: In relatie tot fysieke ontwikkeling, gezondheidsbevordering en zorgverlening kan je aandacht hebben voor de zenuwbaan en reflexboog en de rol van sensorisch neuron, schakelneuron en motorisch neuron.

Wenk: Dit doel behandel je best in samenhang met het leerplandoel rond het centraal en perifeer zenuwstelsel (LPD 39).

Wenk: De kniepeesreflex of de terugtrekreflex kan je ter sprake brengen als reflexboog via het ruggenmerg; de pupilreflex, de slikreflex en de speekselreflex als reflexboog via de hersenstam.

Wenk: In opbouw naar de derde graad Gezondheidszorg kan je dit doel verdiepen door meer aandacht te besteden aan de loopreflex bij een pasgeborene, de slikreflex en de speekselreflex bij ouderen.

LPD 42 De leerlingen illustreren het verschil in aansturing tussen dwarsgestreepte en gladde spieren.

Samenhang tweede graad: biologische feedback (II-Nat-da LPD 5); II-WeLi-da LPD 38; II-Spo-da LPD 29

Wenk: Het verschil tussen het animaal en het autonoom zenuwstelsel en tussen sympathisch en parasympatisch zenuwstelsel komt aan bod.

Wenk: Je kan de link leggen met het doel rond biologische feedbacksystemen.

Wenk: Je kan vanuit de focus op zorgverlening en begeleiding aandacht besteden aan het effect van bewustzijn en bewusteloosheid op de spierwerking.

LPD 43 De leerlingen leggen het verschil uit tussen de bouw en de werking van exo- en endocriene klieren.

Samenhang tweede graad: II-WeLi-da LPD 39; II-Spo-da LPD 29

Wenk: Je behandelt minstens twee exocriene klieren die relevant zijn voor de studierichting zoals speekselklier, traanklier, zweetklier, melkklier, talgklier. Het is belangrijk om de rol van endocriene klieren in hormoonafscheiding toe te lichten.

Bij het algemeen werkingsprincipe van hormonen kunnen de begrippen sleutel-slotprincipe, doelwitcel en membraanreceptor aan bod komen.

Je behandelt minstens twee endocriene klieren zoals hypofyse, schildklier, thymus, bijnieren, pancreas, eierstokken, teelballen.

In functie van de opbouw naar de derde graad Gezondheidszorg kan je ervoor kiezen om meer klieren te behandelen.

Je kan de link leggen met het biologisch feedbacksysteem waar de functie van hormonen aan bod komt.

LPD 44 + De leerlingen leggen de coördinerende rol van het endocriene stelsel uit aan de hand van een voorbeeld.

Samenhang tweede graad: biologische feedback (II-Nat-da LPD 5)

Wenk: Mogelijke voorbeelden: regeling bloedsuikerspiegel, mechanisme om calciumconcentratie op peil te houden, regeling stresshormonen, werking schildklier (met de link met zwaarlijvigheid).

Wenk: Je kan aandacht besteden aan hormonale stoornissen.

5 Lexicon

ADL

Activiteiten van het Dagelijks Leven (ADL) zijn alle acties die men dagelijks standaard onderneemt om de dag door te komen: eten en drinken, persoonlijke hygiëne, verplaatsingen, persoonlijke administratie ...

Ervaringsgebieden

De vier ervaringsgebieden zijn volgens het Pedagogisch raamwerk in de kinderopvang voor baby's en peuters: ik en de ander, verkennen van de wereld, communicatie en expressie, lichaam en beweging.

ICF

De International Classification of Functioning, Disability and Health (afgekort ICF) is een classificatie waarmee het menselijk functioneren kan worden omschreven.

MeMoQ

MeMoQ staat voor het Meten en Monitoren van pedagogische kwaliteit (Q) van kinderopvang van baby's en peuters. De MeMoQ bestaat uit vier delen: het pedagogisch raamwerk, het wetenschappelijk meetinstrument, het monitoringsinstrument voor zorginspectie en het zelf-evaluatieinstrument.

Pedagogisch raamwerk

Het Pedagogisch raamwerk is een bondige visietekst over kwaliteitsvolle kinderopvang. Het verduidelijkt wat de kinderopvang betekent voor kinderen, voor gezinnen en voor de samenleving.

Risicoanalyse

In welzijnswetgeving vormen risicoanalyses de basis van alle preventiebeginselen. Voorbeelden van preventiebeginselen: risico's voorkomen, evalueren van risico's die niet kunnen worden voorkomen, bestrijden van risico's bij de bron ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. Specifieke benodigde infrastructuur hoeft niet noodzakelijk beschikbaar te zijn op de school. Beschikbaarheid op de werkplek of een andere externe locatie kan volstaan. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

6.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Specifiek voor het realiseren van de doelen over indirecte zorg: een multifunctionele ruimte of vaklokaal voor het uitvoeren van (gecombineerde) taken met

- een zone om handen te wassen (handhygiëne);
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- een afvalsorteersysteem;
- toegang tot afvalruimte;
- ruimte met kookblokken met:
 - afzuiging;
 - toegang tot koelkast of vriezer;
- een gescheiden zone voor het uitvoeren van opdrachten linnen- en interieurzorg;
- ruimte voor theoretische lesmomenten, presentatie, bediening en eventueel gezamenlijk tafelen.

Specifiek voor het realiseren van de doelen over het oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn: een multifunctionele ruimte of vaklokaal met

- een zone om handen te wassen (handhygiëne);
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- een afvalsorteersysteem.

6.2 Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

Specifiek voor indirecte zorg:

- voldoende klein materiaal, gereedschappen, elektrische apparaten, toestellen en producten voor de toepassing van de voorziene activiteiten of opdrachten:
 - maaltijdbereiding en nazorg in functie van de gezinscontext, presentatie, bediening en omkadering;
 - koelen, bewaren en invriezen van voedingsmiddelen/grondstoffen;
 - linnenzorg: toegang tot wasmachine, droogkast, droogrek, strijkplanken; strijkijzers ...;
 - interieurzorg.

Specifiek voor het oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn:

- de beschikbaarheid tot voldoende klein materiaal voor de toepassing van de voorziene activiteiten of opdrachten m.b.t. ADL en het inoefenen van ondersteunende (ped)agogische vaardigheden zoals verzorgings- en EHBO-materiaal, poppen, educatieve materialen, spelmaterialen ...

Specifiek voor Anatomie en fysiologie

- driedimensionale modellen in functie van waarnemings- en bewegingsfysiologie.

6.3 Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Omwille van de noodzaak van het werken met professionele en recente (didactische) materialen en benodigdheden, pleiten we voor de beschikbaarheid van materialen en benodigdheden op school, eventueel tijdelijk door middel van huren bij mediotheek, spel-o-theek, bibliotheek ...

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evaluëren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	

Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evaluëren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...
Illustreeren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de cesuurdoelen (CD) of de doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties (BK) realiseren.

Leerplandoel	Cesuurdoelen of doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties
1+	-
2	BK 09; BK c; BK j
3	BK 07; BK 08; BK g; BK i
4	BK 02
5	BK 01; BK 12; BK j
6	BK 09; BK 12; BK j
7	BK 12; BK j
8	BK 01; BK 12; BK j
9	BK 01; BK 02; BK 05; BK e
10	BK 04; BK 06
11	BK 04; BK 06
12	BK 03; BK 06
13	BK 04; BK 06
14+	-
15	BK 06;
16	CD 14.03.01
17	-
18	BK 05; BK 14; BK a
19	BK 11
20	BK 13; BK b
21	BK 13; BK n; BK o
22	BK 13; BK n; BK o
23	BK 13; BK n; BK o
24	CD 14.03.02
25	CD 14.03.02; BK f; BK h

26	CD 14.03.02; BK 14; BK 15; BK f; BK h
27	CD 14.03.02; BK 15; BK f; BK h
28	CD 14.03.02; BK 15; BK f; BK h
29	CD 14.03.02; BK 14; BK f; BK h
30	BK 12; BK 15; BK f; BK j; BK k; BK l
31	BK c
32	BK 10; BK 13; BK 14
33	BK 12; BK 15; BK d; BK j; BK k; BK l; BK m; BK o
34	BK 15; BK c
35	CD 08.04.01; BK a
36	CD 08.04.01; BK a
37	CD 08.04.02; BK a
38	CD 08.04.02; BK a
39	CD 08.04.01; BK a
40	CD 08.04.01; CD 08.04.02; BK a
41	CD 08.04.01; BK a
42	CD 08.04.01; BK a
43	CD 08.04.01; BK a
44+	-

8.2 Cesuurdoelen

- 08.04.01 De leerlingen leggen uit hoe de mens prikkels ontvangt en verwerkt met inbegrip van werking van zenuwen en hormonen.
- 08.04.02 De leerlingen leggen uit dat beweging het resultaat is van een interactie tussen zenuw-, spier- en beenderstelsel.
- 14.03.01 De leerlingen lichten determinanten van gezondheidsgedrag toe.
- 14.03.02 De leerlingen lichten de fysieke, cognitieve en socio-emotionele ontwikkeling doorheen de levensloopfasen toe.
- Fysieke ontwikkeling: (senso)motorische ontwikkeling,
 - Cognitieve ontwikkeling: van sensomotorisch tot formeel-operationeel denken
 - Morele ontwikkeling
 - Socio-emotionele ontwikkeling: hechting en identiteit.

8.3 Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties

1. De leerlingen werken in teamverband (organisatiecultuur, communicatie, procedures).
2. De leerlingen handelen kwaliteitsbewust.
3. De leerlingen handelen economisch en duurzaam.
4. De leerlingen handelen veilig, ergonomisch en hygiënisch.
5. De leerlingen hanteren een systematische aanpak.
6. De leerlingen passen principes ter preventie van ziekte en gezondheidsbevordering toe.
7. De leerlingen observeren het gedrag van kinderen en volwassenen.
8. De leerlingen rapporteren beknopt en functioneel aan anderen.
9. De leerlingen gaan op een positieve en opbouwende manier om met kinderen en volwassenen.
10. De leerlingen voeren EHBO uit bij noodsituaties.
11. De leerlingen informeren zich over de behoeften van kinderen en volwassenen.
12. De leerlingen hanteren sociale, communicatieve en (ped)agogische vaardigheden in functie van het ondersteunen, verzorgen en begeleiden van kinderen en volwassenen.
13. De leerlingen voeren huishoudelijke activiteiten en logistieke taken uit.
14. De leerlingen hanteren vaardigheden om het gezonde kind en de gezonde volwassene te ondersteunen bij activiteiten (eten, verzorgen, rusten/slapen ...), hygiëne, zindelijkheid, symptomen van ziek zijn en andere signalen.
15. De leerlingen ontwikkelen vaardigheden om op maat van kinderen en gezonde volwassenen activiteiten (spelen, leren ...) en een gevarieerde vrije tijd aan te bieden.

Aanvullende onderliggende kennis

De opgenomen kennis staat steeds in functie van de specifieke vorming van deze studierichting.

- a. Aspecten van anatomie en fysiologie
- b. Boodschappen en maaltijdbereiding: gezonde maaltijden binnen een gezinscontext
- c. Diversiteit van doelgroepen
- d. Expressie en creativiteit
- e. Hanteren van een aangereikt stappenplan
- f. Levensloopfasen
- g. Observatiemethoden
- h. Ontwikkelingspsychologische domeinen
- i. Rapporteringsmethoden
- j. Sociale, communicatieve en (ped)agogische vaardigheden
- k. Stimuleren van de ontwikkeling (kind)
- l. Stimulerende leef- (en speelomgeving)
- m. Tijdsbesteding, (vrij)spel en beweging, animatie en spelvormen ...
- n. Zorg voor kledij en linnen
- o. Zorg voor woon- en leefklimaat m.i.v. het inrichten van een stimulerende leef- (en speel)omgeving.

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Differentiatie	4
1.5	Opbouw van leerplannen.....	6
2	Situering	7
2.1	Samenhang met de eerste graad	7
2.2	Samenhang in de tweede graad	7
2.2.1	Samenhang met andere leerplannen binnen de finaliteit	7
2.2.2	Samenhang over de finaliteiten heen	7
2.3	Plaats in de lessentabel	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	8
3.4	Leerlijnen.....	9
3.4.1	Samenhang met de eerste graad	9
3.4.2	Samenhang in de tweede graad	9
3.4.3	Samenhang met de derde graad.....	10
3.5	Aandachtspunten.....	11
3.6	Leerplanpagina.....	14
4	Leerplandoelen	14
4.1	Basiscompetenties in zorgverlening en begeleiding.....	14
4.2	Gezondheidsbevordering.....	20
4.3	Ontwikkeling en (ped)agogisch handelen.....	25
4.4	Oriënteren op activiteiten in zorg en welzijn.....	29
4.5	Anatomie en fysiologie	31
4.5.1	Anatomie en fysiologie van de waarneming.....	31
4.5.2	Anatomie en fysiologie van de beweging	31
4.5.3	Coördinatie van lichaamsfuncties	32
5	Lexicon	34

6	Basisuitrusting	35
6.1	Infrastructuur	35
6.2	Materiaal, toestellen, machines en gereedschappen.....	36
6.3	Materiaal en gereedschappen waarover elke leerling moet beschikken	36
7	Glossarium.....	36
8	Concordantie	37
8.1	Concordantietabel.....	37
8.2	Cesuurdoelen	39
8.3	Doelen die leiden naar één of meer beroepskwalificaties	40